

Академик Зоран ЛАКИЋ

НАУЧНИ ПОРТРЕТ ПРОФ. ДР МОМЧИЛА ЗЕЧЕВИЋА

*Промоција књиге академика Момчила Зечевића
– „Прошлост и време. Из историје Југославије”**

Промоција одабраних књига на трибини ЦАНУ увијек је значила велику привилегију за аутора и представљала прави мали празник књиге. Уобичајено је да прво представимо аутора, па онда и његову најновију књигу. Нема разлога да од тог доброг правила одступамо.

Данас ћемо говорити о књизи – *Прошлост и време. Из историје Југославије* аутора проф. др Момчила Зечевића, ванредног члана ЦАНУ.

Колега Момчило Зечевић је познати аутор међу историчарима. Одавно, међутим, не живи у завичају, па се ваља подсетити његовог животног пута и стваралачког дјела.

Рођен је 1935. године. Гимназију је похађао у Крагујевцу, Билећи и Беранама, гдје је и матурирао 1953. године. Дипломирао је историју на Филозофском факултету у Београду 1959. и магистрирао 1962. године. Докторирао је на Филозофском факултету у Љубљани 1972. године на теми *Словенска људска странка и југословенско уједињење 1918-1921 (1973)*.

Од 1959. године ради као научни радник у Институту за историју радничког покрета у Београду, а од 1964. године у Историјском одјељењу Института друштвених наука. Од 1969. године прелази у Институт за савремену историју, такође у Београду, гдје је изабран 1985. године за научног савјетника. Године 1989. изабран је за редов-

* Промоција књиге (Издавач „Просвета” Београд 2003, стр. 582) одржана је у ЦАНУ 2. октобра 2003. О књизи су говорили академик Зоран Лакић, академик Владо Стругар, проф. др Љубодраг Димић и аутор књиге проф. др Момчило Зечевић.

ног професора на Филозофском факултету у Новом Саду за предмет историја Југославије. Уз овај дио биографије навешћу и неке детаље на којима је инсистирао у књизи: „На самом почетку студија, као учесник првих студентских демонстрација у социјалистичкој Југославији (Студентски град – Београд, октобар 1954) ухапшен сам и кажњен затвором, затим избачен из Савеза студената и остао без стипендије и других основних услова за живот и студије” (стр. 7) По препоруци својих професора Васе Чубриловића и Јована Марјановића запослио се у Институт за међународни раднички покрет. „Међутим, каже даље колега М. Зечевић, одмах после повратка са одслужења војног рока, отпуштен сам из „политичких разлога” из ове партијске установе 1963.” (стр. 7)

Боравио је у иностранству на научним истраживањима и више пута по позиву у ондашњем СССР-у, САД, Канади, Енглеској, Француској, Аустрији и другим европским земљама.

Био је уредник – секретар Редакције ткз. Крлежине енциклопедије Југославије – за Србију, од 1978. до 1991. године. Од 1996. године је научни секретар Српске енциклопедије САНУ.

Главни је и одговорни уредник Југословенског историјског часописа, популарног ЈИЧ-а. Од избора у ЦАНУ 1996. године активан је у свим њеним научним тијелима и посебно на научним скуповима.

До сада је објавио око 200 стручних чланака, студија и прилога, углавном, на теме из савремене историје Југославије. Из те области је објавио највећи број студија, као што су, већ наведена књига – *Словеначка људска странка и Словенци у политици југословенске државе 1918-1929.* (1985) – за које је добио 1998. године високо научно словеначко национално признање – Награду „Склада Бориса Кидрича”.

Највећи број најзначајнијих издања објавио је у коауторству са покојним проф. др Бранком Петрановићем: *Југославија 1918-1984.* – тематска збирка докумената (1984), *Југословенски федерализам – идеје и стварност* – тематска збирка докумената у два тома (1987), *Југославија 1918-1988.* – тематска збирка докумената, друго измјењено и допуњено издање (1988) и *Агоњија две Југославије* (1991).

Након овог кратког представљања животног и стваралачког хода проф. др Момчила Зечевића, дозволите ми да, опет укратко, изнесем моје импресије и научни суд о његовој најновијој књизи *Прошлост и време*, што ју је ове године објавила београдска „Просвета”, а рецензирани академик Владо Стругар и проф. др Љубодраг Димић.

Из изложеног се може примити да је ријеч о плодном историчару широког стваралачког дијапазона интересовања. Као и други прије њега, није могао одолети искушењу да од већ обрађеног, научно верификованог и објављеног, углавном у периодици, али и зборницима радова или саопштења са научних скупова, изврши селекцију и структурира посебну књигу коју је насловио *Прошлост и време*. Од тога наслова књиге, од конципирања њеног садржаја, почињу стваралачка размишљања која, поред историјског, имају теоријски, па и филозофски карактер. А то је аутор и желио. Читава прошлост се заиста десила и дешава у конкретном времену, која се међусобно разликују. Тако их схвата и објашњава. Научне истине се стално употпуњавају – од времена до времена, од генерације до генерације. То је природни истраживачки – стваралачки поступак који се мора уважити и поштовати. У противном се може доћи до неспоразума, па и сукоба – и са прошлошћу и са временом у којем живимо. Дихотомно биће историје има своју логику која се мора уважавати.

У мноштву разнородних текстова који чине основни садржај ове књиге, уочава се више тематских цјелина. Скренућу пажњу на следеће:

– Питање уједињења 1918. године и став словеначког јавног мњења према њему, гдје се аутор највише и најуспјешније исказао као темељни стваралац. Његови радови на ову тему још дуго ће бити основа за научно обликовање овог суптилног питања. Тако је и вреднован у словеначкој историјској науци и зато је добио престижна друштвена признања. Просто зажалимо што се истом стваралачком радозналешћу није бавио проучавањем завичајне историје. Вјерујемо да би допринио да буде мање бјелина у завичајној историографији.

– Заједно са проф. др Бранком Петрановићем, Момчило Зечевић је објавио запажен број посебних историјских издања. Њима је покривено вријеме Југославије од њеног стварања 1918, па све до 1988. године. Дакле, ушао је у суштину многих историјских тема – јер је Југославија била као право тигрово крзно. Многи су се чудили како су се толике различитости стопиле у прави спектар дугиних боја, који је упио, а не укинуо, постојећу вјерску и националну разноликост. Дубоким анализама бројних суптилних научних тема објашњавани су сложени историјски процеси, који још нијесу завршени. Тако је добро изучена прошлост, помогла да се на прави начин схвате узроци актуелне југо-кризе, и посебно улогу Словеније у свему томе.

Аутор је *Volens-nolens* морао да се дефинише и према глобалном и суштинском питању: федерације и републике или монархи-

је и унитаризма. То чини на научно прихватљив начин, иако је било потребе и да води полемику са својим опонентима. Само ради примјера наводимо текст *О неким (не)стручним критикама*, које су му долазиле из Загреба на његове погледе о Југославији и југословенству. Ради усклађивања научних ставова о прошлости и времену, подсјећа да је одржано „више од 400 научних скупова” (505) али да је научна историографија била „под разним притисцима, који нису долазили из научних побуда” (505). То је ометало и омета дијалог, без којег „нема досезања објективних историјских сазнања”. (505)

– Даље бисмо истакли да аутор запажа значајну улогу историјских личности, којима поклања посебну пажњу, као што су Слободан Јовановић, Никола Пашић, црногорски господар Никола I Петровић, али и др Антон Корошец, Стјепан Радић, др Влатко Мачек и др. Преко таквих личности и њихових јавних наступа – стваране су колективне представе о нацијама и народима, па се њихов међусобни однос претварао у међустранички или још више међунационални и међународни. „Јавно мњење о Пашићу, Радићу или Корошецу – каже аутор – тако се у великој мери трансформисало у погледе на Србе, Хрвате или Словенце, а односи ових лидера и њихових странака у југословенској политици, директно су се преносили на однос појединих нација према заједничкој држави”. (197)

Наведене теме је, углавном, ситуирао у први дио књиге који је насловио – *Студије и расправе*, из чега би се могло судити да су приоритет имали написани текстови, а не стваралачке и врло провокативне теме које су га заокупљале.

– Проф. др Момчило Зечевић се стваралачки и интензивно бави научном критиком. Зато је с разлогом – други, али много мањи дио књиге, посветио том питању. Насловио га је – *Оцјене и полемике*. У њима доминирају, опет, критички осврти на дјела словеначких историчара – стваралаца. Поменућу оне најзначајније: Јанко Плетиерски (488), Јанко Прунк (492), Франц Клопчић (479). Од аутора са наших простора наведени су: Владо Стругар, Андреја Митровић, Милорад Екмечић, Бранко Петрановић, Марко Цемовић, Латинка Перовић, Миомир Дашић, Зоран Лакић, Слободан Нешовић. Критичким опсервацијама на њихово дјело, аутор употпуњује сазнања до којих је дошао и изложио их у првом дијелу књиге. Као таква она доприносе унапређивању науке. Иначе, I и II дио књиге *Прошлост и време* представљају кохерентну цјелину.

Ми који боље познајемо проф. др Момчила Зечевића и његов досадашњи стваралачки рад могли бисмо рећи да је своју отменост и шарм пренио у стил и језик. Књига је врло читљива. Цијениће је и они који су са аутором солидарни, као и они који би му могли бити опоненти. Стасавао је у тзв. комунистичком периоду који је вршио погубан утицај и на науку, али је сачувао свој стваралачки кредо. „Моје приступање Савезу комуниста, каже он, било је, пре свега, израз властитих младалачких левичарско-демократских уверења... Искуство са припадношћу политичкој организацији, поготово у нашим условима, уверило ме је да се историчари морају клонити таквог обавезивања. Већ дуже времена држим се тога начела и залажем се за његову афирмацију. Заблуде из младости већ су прошлост...” (стр. 7).

Овакве поуке у ствари су драгоцјене поруке, што је јако добро за историјску и сваку другу науку. И зато су историчари поносни на њега. Ужива углед у свакој интелектуалној средини. То са задовољством запажамо. На тај начин је доприносио ширењу угледа ЦАНУ, чији је члан већ седам година.

